

Sulaymonova Sevinch Ixtiyor qizi

DTPI Aniq va tabiiy fanlar fakulteti Biologiya ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur tezida iqlim o'zgarishining inson va tirik organizmlar hayot faoliyatiga ta'siri yoritilgan. Unda global isish, yog'ingarchilik miqdorining o'zgarishi, suv tanqisligi, qurg'oqchilik va boshqa ekologik omillar oqibatida yuzaga kelayotgan ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Ishda muammoning oldini olish bo'yicha qayta salbiy holatlar tahlil qilingan. Shuningdek, iqlim o'zgarishining inson salomatligi, qishloq xo'jaligi, suv resurslari, ekotizimlar hamda ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta'siri tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, o'rmonlarni ko'paytirish va ekologik madaniyatni oshirish kabi takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: iqlim o'zgarishi, global isish, ekologiya, suv resurslari, salomatlik, qishloq xo'jaligi, barqaror rivojlanish.

Abstract: This thesis examines the impact of climate change on human and living organisms. It analyzes the negative effects of global warming, changes in precipitation, water scarcity, drought, and other environmental factors. It also examines the impact of climate change on human health, agriculture, water resources, ecosystems, and socio-economic life on a scientific basis. The work puts forward proposals to prevent the problem, such as the use of renewable energy sources, reforestation, and environmental education.

Keywords: climate change, global warming, ecology, water resources, health, agriculture, sustainable development.

So'nggi o'n yilliklarda butun dunyo miqyosida iqlim o'zgarishi eng dolzarb global muammolardan biriga aylandi. Atmosferadagi issiqxona gazlari (karbonat angidrid, metan, azot oksidlari va boshqalar) miqdorining ortishi natijasida Yer harorati asta-sekin ko'tarilmoqda. Buning oqibatida ekologik muvozanat buzilmoqda, tabiat jarayonlari keskin o'zgarishlarga duch kelmoqda. Iqlim o'zgarishi nafaqat atrof-muhitga, balki inson hayoti, sog'lig'i, iqtisodiy faoliyati va ijtimoiy barqarorlikka ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Iqlim o'zgarishining sabablari

Iqlim o'zgarishiga tabiiy va antropogen (inson faoliyati natijasida yuzaga keladigan) omillar sabab bo'ladi. Tabiiy omillarga Quyosh nurlanishidagi o'zgarishlar, vulqon otilishlari, okean oqimlarining o'zgarishi kiradi.

Ammo bugungi kunda iqlim o'zgarishining asosiy sababi — inson faoliyati, ya'ni:

sanoat chiqindilarining ortishi,
transport vositalaridan chiqayotgan gazlar,
o'rmonlarning kesilishi,
neft, ko'mir va gazdan haddan tashqari foydalanishdir.

Bu jarayonlar natijasida issiqxona effekti kuchayadi, ya'ni Yer atmosferasida issiqlik energiyasi to'planib, global isish jarayoni tezlashadi.

Iqlim o'zgarishining inson hayotiga ta'siri
Iqlimdagi o'zgarishlar inson hayotining barcha jabhalariga ta'sir qiladi. Eng avvalo, bu sog'liq va hayot sifati bilan bog'liq.
Haroratning ortishi yurak-qon tomir va nafas olish tizimlariga yuklama beradi.
Haddan ortiq issiqlik stressi va suv tanqisligi inson hayoti uchun xavf tug'diradi.
Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat xavfsizligi
Iqlim o'zgarishi dehqonchilik va chorvachilik sohasiga bevosita ta'sir qiladi:
Qurg'oqchilik natijasida yer unumdorligi pasayadi, hosildorlik kamayadi.
O'simliklarning vegetatsiya davri o'zgaradi, ba'zi ekin turlari yangi iqlim sharoitiga moslasha olmaydi.
Chorvachilikda yem-xashak tanqisligi, hayvon kasalliklarining ko'payishi kuzatiladi.
Natijada oziq-ovqat narxлари o'sadi va oziq-ovqat xavfsizligi xavf ostida qoladi.
Suv resurslariga va ekotizmlarga ta'siri
Muzliklarni erishi va yog'ingarchilik tartibining buzilishi suv resurslariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Daryolarni suv tanqisligi kuchaymoqda. Ekotizimlarda esa hayvon va o'simlik turlarining yashash joylari qisqarib bormoqda. Ko'plab turlar yo'qolib ketish xavfi ostida. Dengiz va ocean suvlarining isishi korall reftarining nobud bo'lishiga sabab bo'lmoqda.
Ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirlar
Iqlim o'zgarishi iqtisodiyotga ham bevosita zarar yetkazadi.
Energiya sarfi oshadi (sovutish tizimlari uchun)
Qishloq xo'jaligi hosildorligining pasayishi milliy daromadni kamaytiradi.
Tabiiy ofatlar (suv toshqinlari, dovullar yong'inlar) ko'payib, aholining migratsiyasiga olib keladi.
Iqlim o'zgarishining oldini olish va moslashuv choralari
Iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish uchun global mintaqaviy va shaxsis darajada harakatlar zarur.
Qayta tiklovchi energiya manbalaridan foydalanish (quyosh shamol)
O'rmonlarni ko'paytirish va tabiiy ekotizmlarni tiklash
Suv resurslaridan oqilona foydalanish va chiqindilarni kamaytirish.
Iqlim o'zgarishi bugungi kunda insoniyatning eng jiddiy muommolaridan biridir. U nafaqat ekologik muvozanatni buzadi, balki salomatlik, iqtisodiyot, oziq-ovqat xavfsizligi va ijtimoiy barqarorlikka ham tahdid soladi. Shu sababli har bir inson jamiyat va davlat iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda faol ishtirok etishi zarur. Atrof-muhitni asrash, resurslardan oqilona foydalanish va yashil texnologiyalarni joriy etish orqali kelajak avlodlar uchun sog'lom va barqaror hayot muhitini saqlab qoolish mumkin

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I.A. "Tabiat va inson uyg'unligi – taraqqiyot asosi". – Toshkent: O'zbekiston, 2015.

2. Rasulov, A. va boshq. "Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi". – Toshkent: Fan nashriyoti, 2019.
3. Jo'rayev, S., & Yusupov, M. "Iqlim o'zgarishi va uning oqibatlari". – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi. "O'zbekiston Respublikasida iqlim o'zgarishi bo'yicha milliy hisobot". – Toshkent, 2022.
5. UNEP (United Nations Environment Programme). "Global Environment Outlook 6". – Nairobi: UNEP, 2020.
6. Rahimova, D. "Global iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siri" // Ekologiya va hayot jurnali, №4, 2022, 45–51-betlar.
7. Xudoyberdiyev, N. "O'zbekiston iqlimi va uning o'zgarish tendensiyalari". – Toshkent: Fan, 2020.